

REFLECTIE IN SERVICE-LEARNING

Een herlezing van ervaringen

Maike Mottart
Studiedag Community Service-learning UCSIA
13 december 2016

© KU Leuven

Reflectie in service-learning

1. **Wat is service-learning?**
2. Waarom reflectie in service-learning?
3. Wanneer reflecteren?
4. Waarover reflecteren? Leerdoeleinden
5. Hoe reflecteren?
6. Hoe reflectie begeleiden?

Engelse les geven in een schooltje voor migrantenkinderen aan de rand van een Chinese grootstad

DIENEN + LEREN

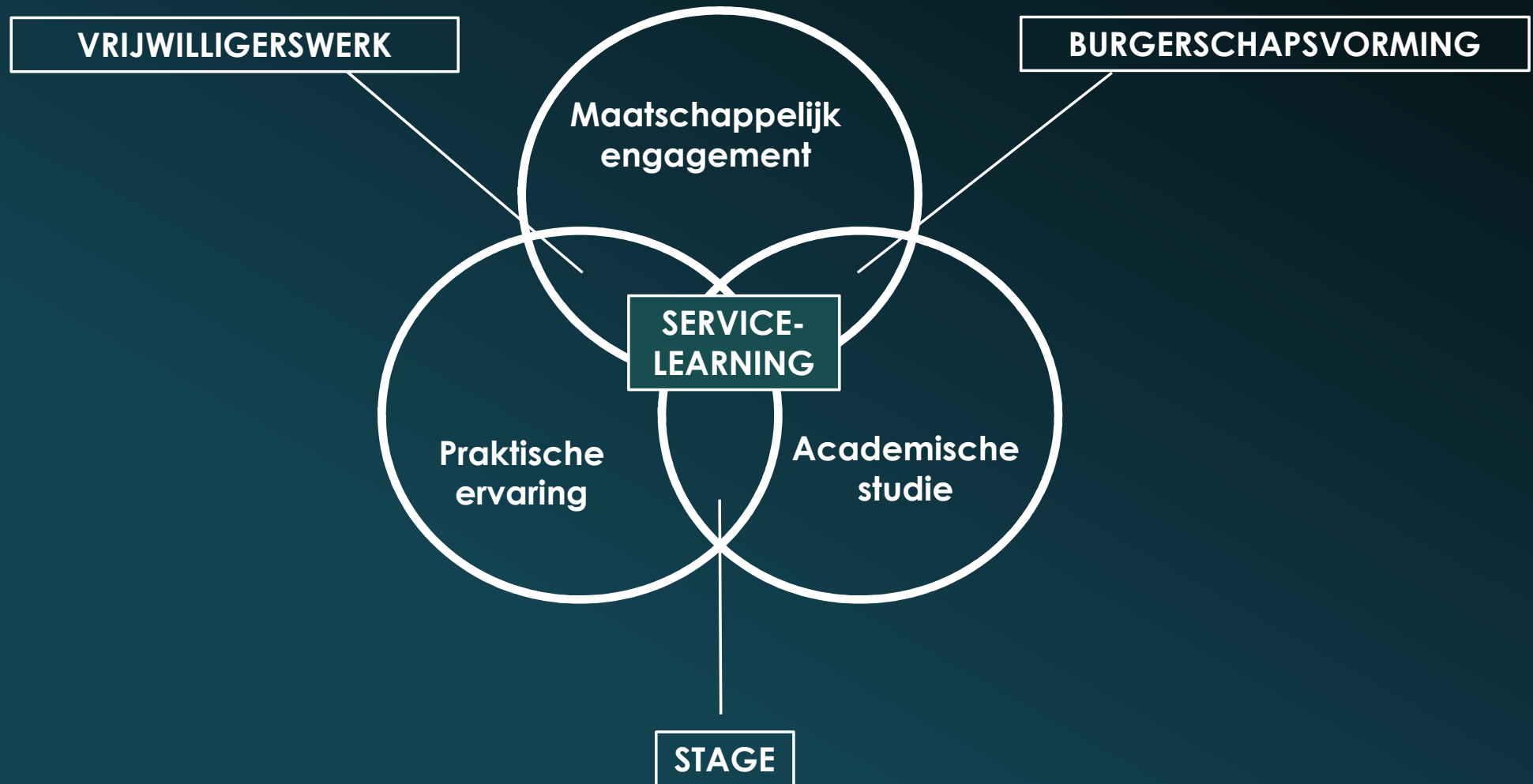

Betrokkenheid en deelname in een bepaalde gemeenschap
+
Gestructureerde reflectie

Waarom krijgen deze kinderen geen toegang tot volwaardig onderwijs?

Ik voel mij verantwoordelijk

De Chinese taal en stelt mij in staat om in gesprek te treden, en mijn openheid t.a.v. de cultuur stelt mij in staat om van de *ander* te leren

VRIJWILLIGERSWERK

BURGERSCHAPSVORMING

**Maatschappelijk
engagement**

**Praktische
ervaring**

**Academische
studie**

STAGE

BETEKENISVOLLE ERVARING

BEWUSTWORDING
VAN DE REËLE
CONTEXT

ACTIEVE EN
VOLWAARDIGE
PARTICIPATIE STUDENT

SERVICE

BEANTWOORDT REËLE
BEHOEFTE VAN DE
GEMEENSCHAP

DUURZAME
SAMENWERKING TUSSEN
ONDERWIJSINSTELLING EN
GEMEENSCHAP

GEÏNTEGREERD IN
CURRICULUM

WEDERKERIGHEID IN
RELATIES EN
HORIZONTALE
SOLIDARITEIT

De rol van reflectie

Reflectie in service-learning

1. Wat is service-learning?
2. **Waarom reflectie in service-learning?**
3. Wanneer reflecteren?
4. Waarover reflecteren? Leerdoeleinden
5. Hoe reflecteren?
6. Hoe reflectie begeleiden?

Reflectie als achteruitkijkspiegel

Helpt ons om te duiden wat achter ons is, zonder enkel achteruit te kijken

Het doel is om vooruit te kunnen navigeren

Helpt ons om te her-kaderen

< Lat. Reflectere, ombuigen

Reflectie in service-learning

“Reflection is the **intentional consideration** of the **service experience** in light of **particular learning objectives**” (Hatcher & Bringle 1997)

WAAROM REFLECTEREN IN SERVICE-LEARNING?

- **Ervaring is ongestructureerd** en 'messy'. Je zit er middenin.
- De werkelijkheid is geen nette en afgelijnde weerspiegeling van theoretische concepten en regels geleerd in het klaslokaal.

→ *Gestructureerde reflectie biedt handvaten en begeleiding om uit deze ervaring(en) te leren.*

Verder is service-learning ook een **persoonlijke onderneming** die heel wat **emoties** met zich meebrengt.

Je wordt geconfronteerd met jezelf,
een andere werkelijkheid, diversiteit,
...

→ *Reflectie biedt een 'veilige ruimte' om met al deze emoties en vragen om te gaan*

Reflectie als verbinding

- Door reflectie wordt betekenis gecreëerd: het zoeken naar linken en continuïteiten:

- verschillende elementen van de ervaring
- deze ervaring en andere ervaringen
- de ervaring en de eigen kennis
- de eigen kennis en kennis van anderen

→ *Door reflectie kan je elementen verbinden en een metaperspectief aannemen*

Doelen reflectie in service-learning

- **Link** leggen tussen **ervaring en academische inhoud**
- Ontwikkelen of verdiepen van **kritisch denken** (hogere orde denkvaardigheden)
- Aanscherpen van **vaardigheden** zoals communicatie, groepswork, zelfinzicht, leiderschap en probleemoplossingsvaardigheden
- Nadenken over '**(disciplinary) future self**': meer holistisch zelfportret van de lerende en een visie die verleden met heden en toekomst integreert

Bringle en Hatcher (1997) stellen de volgende **criteria** voorop om **kwaliteitsvolle reflectie te bevorderen**:

- vindt plaats op **regelmatige basis**
- **linkt** ervaringen aan (vooropgestelde) leerdoeleinden
- laat ook ruimte voor **persoonlijke waarden** en **gedrag**
- Reflectie wordt **gestuurd** en **begeleid**
- wordt opgevolgd door **feedback** en beoordeling

Reflectie in service-learning

1. Wat is service-learning?
2. Waarom reflectie in service-learning?
3. **Wanneer reflecteren?**
4. Waarover reflecteren? Leerdoeleinden
5. Hoe reflecteren?
6. Hoe reflectie begeleiden?

Wanneer reflecteren?

Geen eenmalige activiteit op einde ervaring!

→ Reflectie als een **proces**: niet een keer, maar meerdere keren, groeiend in inzichten en mogelijkheden.

→ **Herhaling**, of **herlezen** van reflecties, om er de patronen of lijnen in te ontdekken: over de tijd heen de verbanden en verbindingen tussen de verschillende ervaringen/reflecties vinden

Doorlopend: voor, tijdens, na

ORIËTERING

- Leren reflecteren
- Verwachting en beginsituatie

ERVARING

- ≠ vormen van reflectie
- Individueel en in groep

DEBRIEFING

- Individueel en in groep
- Eindreflectie

Reflectie in service-learning

1. Wat is service-learning?
2. Waarom reflectie in service-learning?
3. Wanneer reflecteren?
4. **Waarover reflecteren? Leerdoelen en vormingsdoelen**
5. Hoe reflecteren?
6. Hoe reflectie begeleiden?

Reflectie is 'intentioneel' en
'gericht/gestructureerd'

LEERDOELEN EN
VORMINGSDOELEN

REFLECTIEOPDRACHT

CONTEXT

WAAROVER REFLECTEREN?

ACADEMISCH

PERSOONLIJK

**SOCIAAL-
MAATSCHAPPELIJK**

DOMEIN	LEERDOELEN	REFLECTIEOPDRACHT
ACADEMISCH	- Kennismaken met ... - Toepassen van ...	
PERSOONLIJK	- Zelfreflectie t.a.v. opleiding, professie - Communicatievaardigheden	
SOCIAAL- MAATSCHAPPELIJK (CIVIC)	- Structurele analyse van ... - Rol van burger in...	

Reflectie in service-learning

1. Wat is service-learning?
2. Waarom reflectie in service-learning?
3. Wanneer reflecteren?
4. Waarover reflecteren? Leerdoeleinden
- 5. Hoe reflecteren?**
6. Hoe reflectie begeleiden?

Hoe reflecteren? Leerproces

BESCHRIJVEND

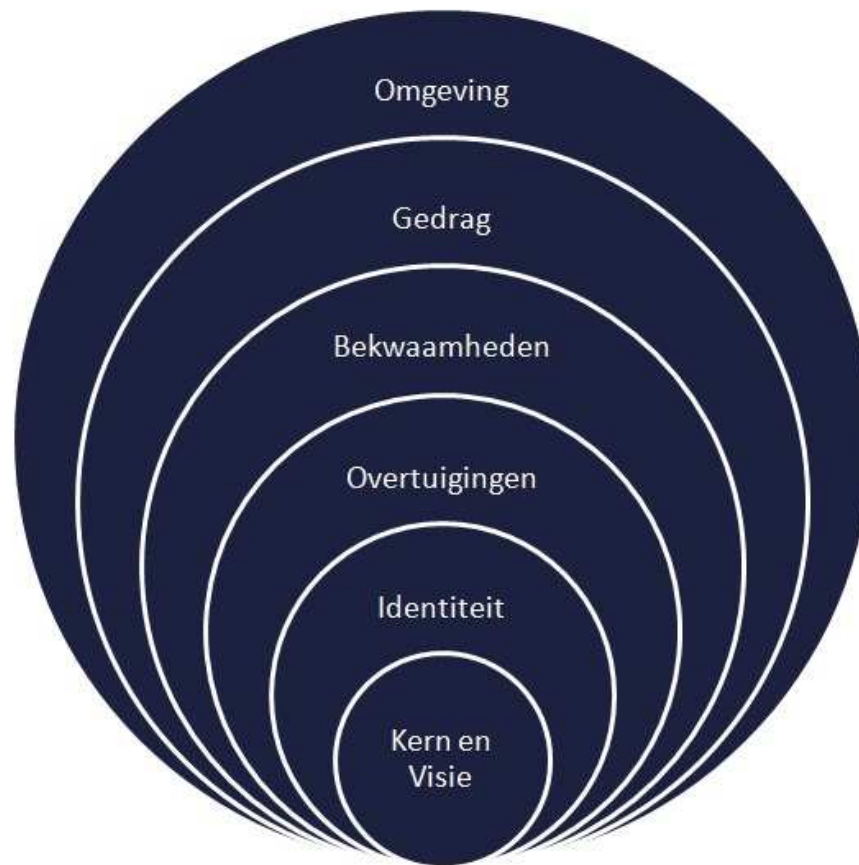
INTERPRETEREND

KRITISCH-ANALYTISCH

CREATIEF

Varona, L.T., "From Instrumental to Interactive to Critical Knowledge Through Service-learning in Spanish", in J. Hellebrand & L.T. Varona (eds.), *Construyendo Puentes (Building Bridges): Concepts and Models for Service-learning in Spanish*, Washington, D.C.: American Association for Higher Education, 1999, pp. 68-75.

Reflectiemodel Dilts en Bateson

Bijpassende Kernvragen:

Omgeving. Waar reageer ik op, wanneer en met wie?

Gedrag. Wat doe ik, hoe handel ik?

Bekwaamheden. Wat kan ik, hoe pak ik het aan?

Overtuigingen. Waarom doe ik het, wat vind ik belangrijk?

Identiteit. Wie ben ik, wat is mijn levensdoel?

Betrokkenheid. Van waaruit handel ik?

Hoe reflecteren? Actoren

Actoren

Persoonlijk

Samen met klasgenoten

**Samen met andere actoren
(organisatie, stakeholders, ...)**

**Begeleid door
docent/niet
begeleid**

Hoe reflecteren? Vormen

LEZEN

SCHRIJVEN

DOEN

VERTELLEN

→ Vaak in **GESCHREVEN** vorm (lezen en schrijven)

DAGBOEKEN

Personal journal, 'double entry journal, three-part journal, highlighted journal, critical incident journal

CASE STUDIES

Ethische case studies, oriënterende case studies

LEES- EN SCHRIJFOPDRACHTEN

Directed readings, directed writings, brieven schrijven

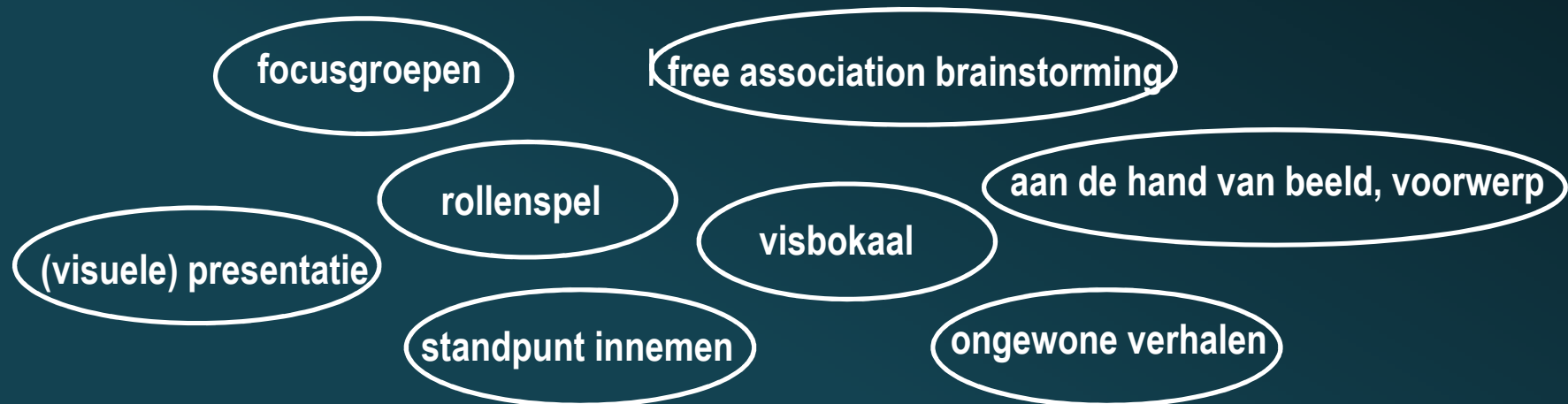
PAPER OF ESSAY

Experiential research paper, reflective essay

→ **ANDERE** vormen ook mogelijk!

- Aan de hand van foto, beeld, videomateriaal
- Doen en vertellen (vaak in groep)

Voorbeelden:

http://www.aacc.nche.edu/Resources/aaccprograms/horizons/Documents/reflection_3.pdf

Reflecties zijn aangepast aan het niveau
en gewicht van het service-learning vak

1^e en 2^e BA **3^e BA of MA**

Verschil tussen kleiner vak in eerste of tweede BA,
waar disciplinaire kennis bijvoorbeeld nog niet
gespecialiseerd is en een groter vak binnen derde BA
of MA dat meer integratie en specialisatie vereist

Reflectie in service-learning

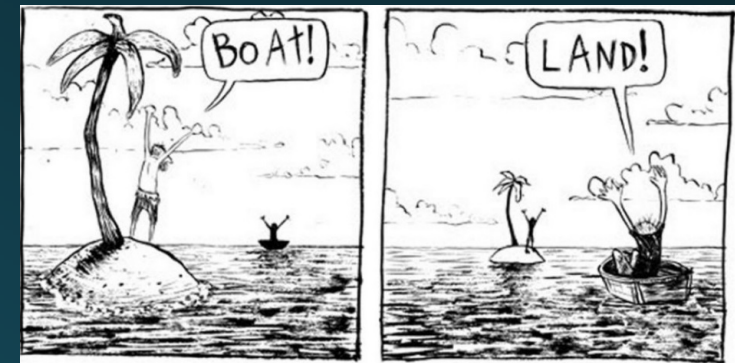
1. Wat is service-learning?
2. Waarom reflectie in service-learning?
3. Wanneer reflecteren?
4. Waarover reflecteren? Leerdoeleinden
5. Hoe reflecteren?
6. **Hoe reflectie begeleiden?**

Begeleiding: rol en invulling docent

- Rol als coach en ondersteuner: je 'geeft dingen terug', je bent een 'reflector', maar geeft ook aan waar student meer over kan nadenken
- Je biedt zowel uitdaging en ondersteuning
- Belang van de positieve feedback en herkadering (cf. rol van achteruitkijkspiegel): aangeven dat student ook uit negatieve of tegenvallende ervaringen kan leren

© KU Leuven

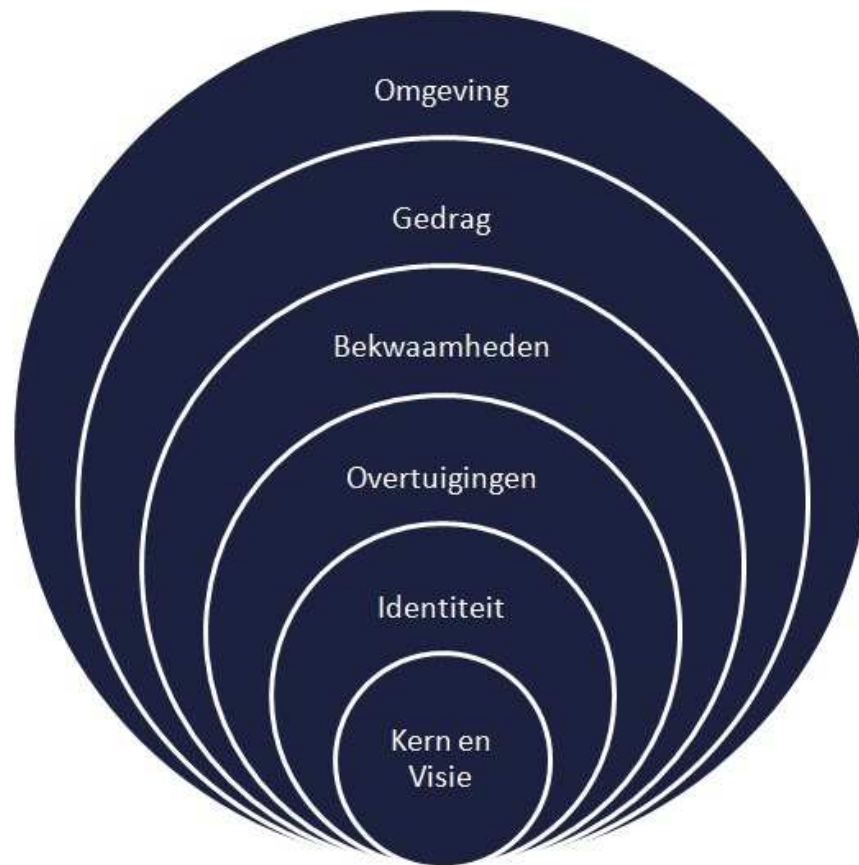
PERSPECTIVE

Begeleiding: rol en invulling docent

- Helpen om niveaus te leren onderscheiden: rationeel – emotioneel, oppervlakte of diepte, analytisch of associatief
- Helpen om patronen te ontdekken, elementen die vaak terugkomen

Reflectiemodel Dilts en Bateson

Bijpassende Kernvragen:

Omgeving. Waar reageer ik op, wanneer en met wie?

Gedrag. Wat doe ik, hoe handel ik?

Bekwaamheden. Wat kan ik, hoe pak ik het aan?

Overtuigingen. Waarom doe ik het, wat vind ik belangrijk?

Identiteit. Wie ben ik, wat is mijn levensdoel?

Betrokkenheid. Van waaruit handel ik?

Praktische (rand)voorwaarden bij begeleiding

- Belangrijk om een **goede balans** te vinden tussen **uitdaging** en **ondersteuning** bij reflectie
- Tijdelijke feedback en mogelijkheid tot bijsturing en extra ondersteuning
- **Eigen werklast** (geven feedback) niet vergeten meerekenen bij ontwerpen reflectie!
- **Verwachtingen en vereisten** rond reflectie moeten **duidelijk** gemaakt worden aan de studenten → **criteria** voor **evaluatie**

Cruciale voorwaarde: **veilige omgeving**

- Klimaat van vertrouwen en respect waarin de student eerlijk durft nadenken en in vraag stellen
- Aandacht voor individueel proces en ontwikkeling student: respect voor de plaats van de student in zijn of haar ontwikkeling ('weg'), en de eigen groei (versus ideaalbeeld, of benchmark)

VRAGEN?

Voor verder contact:
servicelearning@kuleuven.be

Service-learning aan de KU Leuven:
www.kuleuven.be/onderwijs/sl

**GELIEVE DEZE PPT NIET TE VERSPREIDEN ZONDER CONTACT OP
TE NEMEN MET DE AUTEUR maaike.mottart@kuleuven.be**